

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ ЦІНОВОЇ ДИНАМІКИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Запорізька державна інженерна академія, кафедра ІТЕББ

В ринковій економіці, де всі відносини між людьми опосередковуються товарно-грошовими формами, все практично є об'єктом купівлі-продажу і має свою ціну. За допомогою цін виражаються різні показники і вимірюються економічні величини: обсяги виробництва, обігу і споживання, основні і оборотні фонди та інші ресурси. Отже, в першу чергу, ціна – це форма вираження економічних (мінових) відносин людей в умовах ринкової економіки. По-друге, ціна на конкретний товар, може бути вищою або нижчою, тобто може коливатися. Але ці коливання не є довільними, вони відбуваються навколо внутрішньої місткості ціни, яка є вартістю товару.

Визначення ціни як грошового виразу вартості не означає, що ціна обов'язково співпадає з вартістю. Більше того, їх співпадіння можна розглядати лише як епізод, як тимчасове явище. Реальна ринкова ціна, як правило, вища або нижча вартості. Ці коливання ціни навколо вартості відбуваються під впливом різних факторів. Їх можна віднести до двох груп: фактори ціноутворення і фактори ціновідхилення.

Ціноутворюючі - це фактори, що діють у сфері виробництва. Вони впливають на величину витрат виробництва товару чи послуги, а отже, формують основу ціни. Це вартість і кількість усіх ресурсів, як матеріальних, так і трудових, що використовуються у процесі виробництва. Також впливаючими факторами ціноутворення товару є ті всі фактори, які впливають на продуктивність роботи підприємства, фірми і т.д. Наприклад, людський фактор – помилки, які допускає робітник під час праці або помилки у роботі обладнання, його технічна непридатність, які призводять до браку продукції та інших, тобто - до додаткових витрат. Ціновідхиляючі - це фактори, що діють на ринку. Вони сприяють відхиленню ціни від уже сформованих у процесі виробництва витрат. Це може бути викликано зміною попиту на продукцію або послуги, конкуренція, знецінення національної валюти та інше.

Розглянувши фактори, що впливають на рівень цін, ми впритул підійшли до проблеми “свободи” цін. Досить поширеною, особливо в сучасних умовах, коли в Україні йде процес формування ринкових відносин, є теза, що розвинута ринкова економіка неможлива без свободи ціноутворення, що ціни в ній повинні бути вільними. Чи дійсно це так? І так і ні. Вони внутрішньо вільні з точки зору своїх структурних елементів (див. ціноутворюючі фактори). Але зовнішні фактори (ціновідхиляючі) “запирають” ціни, обмежують їх свободу. І здійснює це, в першу чергу, конкуренція; зокрема, конкуренція пропозиції, тобто між виробниками, і конкуренція попиту - між споживачами. Саме ці два види конкуренції в сукупності з монополізмом, державним регулюванням економіки і валютно-фінансовими катаклізмами виступають факторами зовнішньої несвободи цін.

Отже, внутрішня свобода ціни має два дуже важливих соціально-економічних наслідки: по-перше, механізм її досягнення веде до зниження індивідуальних затрат на виробництво і реалізацію продукції і цим сприяє підвищенню продуктивності праці, суспільному прогресу; по-друге - створює умови для загального зниження цін. Зовсім протилежні наслідки має зовнішня свобода ціни. При її необмеженості механізм внутрішньої свободи перестає спрацьовувати для підприємця, бо в цьому зникає необхідність. Більше того, зовнішня свобода ціни негайно включає економічний механізм протилежної дії. Підприємець стає відносно байдужим щодо величини витрат на одиницю продукції і обсягів її виробництва тому, що його матеріальна мета - прибуток - реалізується вже не за рахунок зниження витрат, а винятково з допомогою ціни, її зростання. А це має вкрай негативні наслідки для економіки, особливо для її соціальних функцій, бо ціна починає орієнтуватися на вищий рівень попиту.

